

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д.А. ЦЕНОВ“

Факултет „Мениджмънт и маркетинг“

Катедра „Бизнес информатика“

Мартин Олегов Александров

**БИЗНЕС МОДЕЛ ЗА
КОНКУРЕНТОСПОСОБНА
ОТВОРЕНА НАУКА**

АВТОРЕФЕРАТ

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
„Доктор“

Област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“

Професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма

„Приложение на изчислителната техника в икономиката“

Научен ръководител:

проф. д-р Красимир Шишманов

гр. Свищов, 2024 г.

Дисертационният труд е обсъден и предложен за защита от катедра „Бизнес информатика“ при факултет „Мениджмънт и маркетинг“ на СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов. Авторът на дисертационния труд е докторант в редовна форма на обучение към катедра „Бизнес информатика“, в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. „Икономика“, докторска програма „Приложение на изчислителната техника в икономиката“.

Дисертационният труд се състои от увод, три глави, заключение, списък с използваната литература и приложения. Разработката е в обем от 231 страници, от които увод – 6 стр., основен текст – 163 стр., заключение – 3 стр., използвани източници – 15 стр. В дисертационния труд са включени 8 таблици и 24 фигури, 8 приложения. Списъкът на използваната литература е съставен от общо 148 бр. литературни източници на кирилица и латиница (40 на български език).

Защитата на дисертационния труд ще се състои на2024 г. отч. в Заседателна зала Ректорат на СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се на интернет страницата на СА „Д. А. Ценов“ и в отдел „Докторантура и академично развитие“ на СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на темата

Научната комуникация днес е в електронна форма и се развива в света на цифровите комуникации, тя е виртуална, глобална, интерактивна, хипертекстова, креативна, което води до засилване ролята на неформалната научна комуникация.

Повиши се възможността за видимост на научните изследвания, повишаване рейтинга на учените, което води до тяхното утвърждаване в научната общност, ускоряване на академичното развитие и др.

Присъствието на българските научни списания в Scopus и WoS е от значение за тяхната видимост, цитируемост и оценка. Бързата и адекватна интеграция и адаптация е изключително важна не само за оцеляването, но и за повишаване нивото на академичните списания, привеждането им в съответствие с изискванията на Scopus и WoS.

Преминаването на едно списание към световните бази и повишаването на неговият индекс изисква трансформация на всички бизнес процеси: планиране, реализация на стратегия, усилия на целия екип, последователни и целенасочени действия.

Въпреки постоянното изследване на структурата и качеството на информационния поток, предизвикателствата, свързани с информационната подкрепа на научната дейност в българските университети, остават практически неизследвани въпросите за интеграция към световното научно пространство.

2. Обект и предмет на изследването

Обект на изследване в настоящия труд е процесът на интеграция на българските научни издания в световното научно и информационно пространство.

Предмет на изследването е адаптацията на научно списание към Open Journal System - OJS (по примера на списание „Бизнес управление“).

3. Изследователска теза

Основната изследователска теза на дисертационния труд е, че българските научни издания могат да се интегрират в световното научно и информационно пространство чрез адаптивна и отворена система, която да спомогне за усъвършенстване на бизнес процесите, свързани с публикационната дейност в научно списание. Един от подходите в тази посока е внедряване на уеб базирана

система с отворен код за управление на научни списания (OJS), разработена от Public Knowledge Project (PKP).

3

4. Цел и задачи на дисертационния труд

Целта на дисертационния труд е да се разработи стратегия за адаптиране на бизнес модела на научно издание към принципите и изискванията на концепцията „Отворена наука“.

Във връзка с изпълнението на целта се определят следните изследователски задачи:

- в теоретичен аспект:

1. Да се анализират същността и принципите на концепцията „Отворена наука“ и на политиките за развитие на научните изследвания и научните издания в България, в условия на глобализация;

2. Да се изследват особеностите на бизнес моделите, реализирани в научните издания;

- в практико-приложен аспект:

3. Да се дефинира **стратегия** за интегриране на научно издание в световното научно и информационно пространство и да се внедри уеб базирана система с отворен код за управление на научни списания OJS.

4. Да се предложат и систематизират конкретни етапи на адаптация на научно списание „Бизнес управление“ към уеб базирана система с отворен код за управление на научни списания OJS.

5. Предложената стратегията да се апробира в научно списание „Бизнес управление“.

5. Методология на изследването

При изследването в дисертацията са използвани редица научноизследователски методи и подходи, включително системен анализ, сравнителен анализ, системен подход, икономически анализ, метод на моделиране. С цел апробиране на резултатите от научното изследване в дисертационния труд намират приложение методите и техниките на визуализацията и прототипирането.

Изборът на методологии в настоящото изследване се основава на добрите практики за характеризирание и рамкиране на концепции, в подсистеми със сложен

интегритет, реализиращи комплексни и многослойни софтуерни решения.

Чрез метода на систематичното проучване се изследват функционалности, системни и приложни характеристики, и добри практики в използването на средите, подлежащи на интеграция.

Чрез метода на обобщаването се достига до описание на подмножества от съществени и възможни за интегриране функционалности.

С методи на синтезиране и обвързване се проектират информационната база данни, и експериментална апробация на логическо и физическо ниво.

Чрез методи за валидация се представят съществени положителни страни при апробиране на теоретико-практическите постановки.

6. Ограничителни параметри на изследването

Така представеното изследване е фокусирано само върху OJS и няма за цел да обхване всички технологии, похвати, софтуерни модели, които могат да се използват за реализиране на система за редакторска дейност на списание.

Изследването стартира през юни 2021 година и протича на два самостоятелно обособени етапа, от юни 2021 година до април 2022 година и втори етап от април 2022 година до края на 2023 година и не засяга промени в тази сфера, настъпили след посочения период.

В настоящия дисертационен труд се приема като ограничително условие, че моделирането и оптимизирането на работните или бизнес процеси на основата на примера на едно научно списание могат да бъдат пренесени относително много лесно (да бъдат валидни) и по отношение на останалите научни списания в дадената научна организация, в случая СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

Апробация

Резултатите от изследването са докладвани и обсъждани на заседания на катедра „Бизнес информатика“ при СА „Д. А. Ценов“, на 9 международни научни конференции и форуми в Грузия, Казахстан, Русия, Украйна, вкл. публикувани в сборници, индексирани в Scopus.

Методиката предлага основни правила за практическо приложение, както и позволява адаптиране според конкретната специфика.

Предложен е авторски подход - всички процеси, принципи и критични моменти в настоящата методика са емпирично потвърдени през опита на автора и адаптирани за целите на текущата разработка. Всички препоръки в _____ представената методика са резултат от симбиоза от горните принципи.

Предложеният авторски метод е тестван експериментално. Основните резултати от изследването са внедрени в изследователската работа на СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов на тестов сървър и ще бъдат реализирани на академичен сървър.

Обособяването на етапите в изследването е свързано с приемането на списание „Бизнес управление“ в Scopus и естествено възникналите необходими промени, свързани с тази индексация. Идеята да се разработи пилотен модел за използване на електронни отворени журнални системи в научно списание и то точно прилагайки като модел списание „Бизнес управление“ изпревари включването на точно това списание в Scopus, но се оказва правилно подбрана като перспектива.

II. СТРУКТУРА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 1. Общо описание

Дисертационният труд е в обем от 231 страници, от които 163 основен текст, с 24 фигури и 8 таблици. В структурно отношение включва въведение, изложение в три глави, заключение, 8 приложения и списък с използвани 148 литературни и интернет източници (40 на български език).

Приложена е декларация за оригиналност и достоверност.

2. Съдържание на дисертационния труд Въведение

Използвани съкращения и нотации

Списък на фигурите

Списък на таблиците

Глава първа. Отворена наука и предизвикателствата пред научната дейност в условия на трансформираща се икономика

- 1.1. Проучване на въздействието на инициативата „Отворена наука“ за споделянето на научни ресурси
- 1.2. Предизвикателства при публикуване с Open Access и защита на интелектуалната собственост
- 1.3. Системи за научни електронни библиотеки, институционални хранилища, електронни архиви. Електронни журнални системи
 - 1.3.1. Електронни библиотеки, институционални хранилища, електронни архиви
 - 1.3.2. Електронни журнални системи
- 1.4. Унификация и идентификация на учените и научните публикации

- 1.4.1. Унификация и идентификация научните издания
- 1.4.2. Формиране на публикационен профил на научната организация и учените в научните мрежи
- 1.5. Политики за развитие и утвърждаване научните изследвания в България
- 1.6. Проблеми и предизвикателства пред научната общност в условия на глобализация и конкурентна среда
 - 1.6.1. Проблеми на научните списания в българските университети
 - 1.6.2. Предприети действия

Глава втора. Изграждане на бизнес модел на научно списание

- 2.1. Бизнес идея, бизнес модел и бизнес стратегия
 - 2.1.1. Бизнес модели, свързани с конкуренцията и фирмения просперитет
 - 2.1.2. Процесът на подаване и публикуване на статия в научно списание като бизнес модел
- 2.2. Бизнес стратегия, пътна карта, етапи като елемент на стратегията
- 2.3. Преминаване към нов бизнес модел
 - 2.3.1. Подготовка за преминаване към нов бизнес модел
 - 2.3.2. Изготвяне и адаптация на бизнес модел

Глава трета. Разработване на бизнес модела по примера на списание „Бизнес управление“

- 3.1. Реализация на бизнес модел на списание „Бизнес управление“
 - 3.2. Методология на изследването и етапи на реализацията
 - 3.1.1. Организационно-разпоредителен етап
 - 3.1.2. Подготвителен етап
 - 3.1.3. Технологичен етап
 - 3.1.4. Практически етап
 - 3.1.5. Обобщаващ етап
 - 3.1.6. Перспективен етап
 - 3.1.7. Изводи и перспективи за по-нататъшни изследвания
 - 3.3. Експериментален етап. Инсталация и технологии
 - 3.4. Дефиниране на функции и роли
 - 3.5. Настройване и работа със системата. Статистически данни
-

Заключение Библиография Приложения

Декларация за оригиналност и достоверност

II. КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

В първа глава се разглеждат аспектите, проблемите и предизвикателствата пред научната общност в условия на трансформираща се икономика; изследват се системите за научни електронни библиотеки, институционални хранилища, електронни архиви, електронни журнални системи; унификация и идентификация на учените и научните публикации.

Параграф едно е посветен на проучване на въздействието на Инициативата „Отворена наука“ за споделянето на научни ресурси.

Стремежът към отворена наука, въздействието на инициативата на световната научна общност, която обхваща различни движения, насочени към споделяне на всякакъв вид ресурси в сферата на науката, изправя учените, научните организации, държавата и обществото пред нови предизвикателствата в условия на трансформираща се икономика.

Отворената наука често е обобщаващ термин, който включва различни действия, насочени към премахване на пречките за споделяне на всякакъв вид продукция, ресурси, методи и инструменти, на всеки етап от процеса на научното изследване: отворен достъп до публикации, отворени данни от научни изследвания, софтуер с отворен код, отворено сътрудничество, отворено рецензиране, отворен изследователски бележник, отворени образователни ресурси, отворени монографии, гражданска наука и изследователско групово финансиране се определят като основни характеристики на отворената наука.

Отворената наука се отнася до усилията резултатите от публично финансирани изследвания да станат по-широко достъпни в цифров формат за научната общност, бизнес сектора или обществото като цяло.

В параграф две на дисертационния труд се изследват и анализират предизвикателствата при публикуване с Open Access и защита на интелектуалната собственост.

Европейската комисия разрешава повторното използване на по-голямата част от нейното съдържание, като през февруари 2019 г. установи прилагането на два от Creative Commons лицензите за своето съдържание по подразбиране.

Публичните лицензи Creative Commons са стандартен набор от условия, които създателите и другите притежатели на права могат да използват, за да предоставят оригинални авторски произведения и други материали, които са защитени от авторското право и някои други права, посочени в текста на публичния лиценз. Лицензите Creative Commons са стандартен начин за създателите на съдържание да предоставят на други лица разрешение за използване на творбите им.

Параграф три изследва онлайн хранилищата и архивите предлагат възможност за съхраняване, достъп, използване и повторно използване на изследвания и научни входове и резултати (както статии, така и набори от данни) и ускоряване на трансфера на знания между изследователи и между научни области, отваряйки нови начини за сътрудничество и нови методи на изследване (Force11, 2012).

Въпреки стимулирането към създаване на репозиториуми с отворен достъп, в Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR; <http://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/>) има информация само за единадесет български институционални репозиториума, един от тях е на СА „Д. А. Ценов“, достъпна на адрес <http://dlib.uni-svishtov.bg/>

Системите за електронни отворени списания - Electronic Open Journal System (EOJS) могат да се разглеждат като софтуерни платформи с отворен код, които осигуряват организация и децентрализирано дистанционно управление на пълния цикъл на редакционния и издателския процес на електронни научни списания, а именно подпомагащи подаване, преглед, рецензиране, стилистична корекция, оформление и публикуване на статии с тяхното последващо съхранение, разпространение и индексирание в Интернет (Luparenko, 2017).

Примери за завършени EOJS, използвани най-често в научната общност през 2000-те години, са: Epublishing Toolkit (2002–2003), GAPworks (2006), SOPS (SciX Open Publishing Services) (2002–2004), Topaz, DiVA (Digitala Vetenskapliga Arkivet) (2000), Érudit, DpubS (Digital Publishing System) (2004), E-Journal (2006), Ambra, Open Journal Systems (OJS) (2002).

От 2002 г. успешно се развива софтуерната платформа Open Journal System (OJS), резултат от инициативата на Public Knowledge Project (University of British Columbia). OJS е свободно разпространяван софтуер с открит програмен код и се разпространява според лицензията GNU General Public License (GNU project).

OJS обхваща всички аспекти на онлайн публикуването на _____ списания, от създаването на уебсайт на списанието до функциониращи задачи като

процедурата от изпращане от автора, партньорска проверка, редактиране, публикуване, архивиране и индексване на списанието. OJS подпомага целия процес на дейности на списание, включително следене на работата на редактори, рецензенти и автори, информиране на читателите и подпомагане на кореспонденцията.

Отличава се с гъвкавост и мащабируемост, с възможност да се използва за няколко списания, като всяко списание да има собствен URL. На платформата OJS могат да се пренесат както съществуващи списания, т.е. да се създадат електронни версии, така и да се създаде ново научно списание.

OJS може да позволи на един редактор да управлява всички дейности на списанието и уебсайта на списанието или OJS да поддържа международен екип от редактори с различни отговорности за множество секции на списанието.

Многото функционалности на OJS представляват мощен инструмент за подпомагане на издателската дейност, който заедно с лекотата при използване, откритостта и популярността позволява не само оперативно да се публикуват научните резултати, но и способства за разпространението в световното научно общество.

Преходът към автоматизирана издателска платформа като OJS или подобна води до коренна промяна в целия редакционно-издателски процес, от подаване на статията през всички етапи на рецензиране и редактиране до окончателното приемане и публикуване.

Присвояването на уникален цифров идентификатор на всяка статия DOI (Digital Object Identifier) повишава „видимостта“ на статията и дава уникална информация за статията, както и за други асоциирани атрибути (метаданни) в структуриран вид. Присвояването на цифрови индикатори с цел идентификация на научните издания е предмет на параграф четири.

ORCID е регистър за идентификация на учените, независим от специалности, професионални интереси и национални граници.

Присвояването на уникален идентификатор на всеки автор - ORCID ID (Open Researcher and Contributor ID) дава възможност освен за уникалност и за свързаност с наукометричните бази данни Scopus и Web of Science, както и с другите системи за идентификация на учените.

Цифровите идентификатори на учените - ResearcherID, Scopus ID, Google Scholar дават възможност за популяризиране на учените и всички структурни подразделения на ВУ.

Регистрирането и наличието на DOI на статиите и указване на ORCID ID на авторите е показател за високо научно ниво на изданието и публикуваните статии.

В параграф пет на първа глава са представени Политиките за развитие и утвърждаване научните изследвания в България.

Една от характеристиките на образователната институция е нейната постоянна финансова подкрепа от държавата, която осигурява и регулира активна научна дейност. От страна на Министерството на образованието и науката в България в последните години се обръща все повече внимание на развитието на науката в България чрез въвеждане на нови процеси и въвеждане на финансиране, което трябва да стимулира активизирането на работата на изследователската сфера. Постепенно се предоставят възможности за ръст на академичните данни и благодарение на това българските университети показват динамични резултати в своите изследователски дейности.

Основата за интегрирането на България в световното наукометрично пространство е приемането на нормативни документи, които установяват основните принципи и правила за провеждане на научна дейност, както и финансови инструменти, които стимулират учените да разпространяват резултатите от такава дейност в международната научна общност.

Научната общност в условия на глобализация и конкурентна среда е изправена пред множество проблеми и предизвикателства.

Всеки университет се стреми към повишаване на рейтинга си, чрез обективни данни за количествена оценка на публикационната активност на учените, включително добри резултати в Scopus и WoS. Основни проблеми при тази оценка са недостатъчният брой български списания, индексирани в Scopus¹ и Web of Science. В края на 2023 г. справката показва общ брой 187, активни 117, от които 6 сборника и 111 научни списания. Неактивните научни списания и сборници са 70.

От тях само в Scopus са 68, като списание „Бизнес управление“ вече се появява под номер 387 (РИБД ID). В Web of Science излизат 83 активни списания.

За решаването на проблема с недостатъчната представителност на публикациите на учените в България в международни наукометрични бази данни в условия на глобализация и конкурентна среда е необходимо:

- Създаване на институционални хранилища и електронни архиви.

¹ Справката е от сайта на НАЦИД.

- Унификация и идентификация на учените и научните публикации.
- Политики за развитие и утвърждаване научните изследвания в България.
- Активна кампания по запознаване с наукометричните системи и показатели.
- Регистрация в научните мрежи и стимулиране поддържането на профилите на учените и самите научни организации.

Втора глава е посветена на изграждане и адаптация на бизнес модел на научно списание. В параграф едно се разглеждат бизнес модели, свързани с конкуренцията и фирмения просперитет.

Съществуват много определения за бизнес модел и бизнес стратегия, както и за взаимовръзката между тях. Въз основа на системния подход бизнес моделът взаимодейства с различни управленски инструменти: бизнес идея, бизнес план, бизнес стратегия, бизнес проект.

Приемаме определението за бизнес идея като: „представа и намерение на индивида за действия в определена икономическа система с цел генериране на приходи“ (Павлов, 2011).

Като най-изчерпателно определение за бизнес модел може да се приеме това на Osterwalder: „бизнес моделът служи като схема, която показва как работи дадена организация, той преобразява стратегическите цели на фирмата в опростен модел, който ясно показва функциите на бизнеса и може да се използва като план, по който той може да се структурира“ (Osterwalder, 2004).

При определяне на конкретния бизнес модел, наборът от функции, които определят съдържанието на този термин, може да бъде доста широк. Отделните елементи на бизнес модела трябва да са в синхрон, важна е динамиката между тях. Бизнес моделът е система, чиито различни характеристики си взаимодействат, за да определят успеха на компанията.

Обобщавайки различните аспекти смятаме, че **бизнес моделът е резултат от креативността при генерирането на бизнес идея, схема, която разкрива логиката на фирменото управление, елементите и дейностите в конкретна организационна система, наборът от функции и описва начина на създаване на стойност при реализацията на тази бизнес идея.**²

Бизнес моделът е тясно свързан със стратегията, но не е идентичен със стратегията.

² Предложено от автора на дисертацията.

Стратегията е идентифициране на различните методи, които една компания използва, за да спечели дългосрочно предимство пред своите конкуренти.

В книгата си „Стратегия на конкуренцията“ Майкъл Портър представя **три** вида общи стратегии, насочени към повишаване на конкурентоспособността:

1) **лидерство в намаляването на разходите** - фирмата да поддържа разходите по-ниски от тези на своите конкуренти.

2) **диференциация** - да предложи нещо уникално по свой начин.

3) **фокусиране** (специално внимание) върху конкретни пазарни сегменти:

определена група клиенти, определена част от продукта или върху определен географски пазар.

Компания, която иска да създаде конкурентно предимство за себе си, трябва да направи стратегически избор, за да не загуби имиджа си.

На тази основа се взема управленско решение за концентриране върху дейностите, които са носители на конкурентното предимство, и тяхното поддържане и развитие в бъдеще.

Най-разпространен е **първият** модел, като той може да се постигне само по един начин - чрез установяване на ефективна структура на разходите, докато диференциацията може да се постигне по различни начини.

Основни стратегии, на които в случая акцентираме, са: диверсификация и фокусиране (следвайки насоките на МОН към изискванията на Scopus).

Диференцирането чрез иновация приемаме като фокусиране върху дизайна, удобството за ползване, персонализирани услуги. Приемането на метода на диференциация е ефективна стратегия за привличане на клиенти (напр. да се предложи на авторите научно списание, индексирано в Scopus). Развивайки положителен имидж на бранда, се постига дългосрочна лоялност от клиентите (авторите на статии).

Видовете бизнес модели могат да бъдат класифицирани по различни начини в зависимост от преследваните цели. Подробното изследване на възможните модели, свързани с конкуренцията и фирмения просперитет, показва, че в случая приложими са:

- На Портър – 5-те сили;
- Верига на създаване на ценности по Портър;
- Канава (Canvas) адаптирана;
- ККК (клиент, компания, конкурент).

Моделите на Портър се основават на идеята в изследването на конкурентоспособността на компаниите и нациите (Porter, 1985; Porter, 1990) и разбирането, че една компания е успешна само когато машини, хора, пари са подредени в процеси, системи и дейности, в една екосистема, за които клиентът е готов да плати определена цена.

Анализът на **стойностна верига** помага да се разкрият, при равни други условия, кои са вътрешните фактори във фирмата, които могат да послужат като основа за формирането на конкурентно предимство. Предложената от Портър **верига на стойността** в съвременна среда се развива и преминава от линейния модел за управление към мрежов модел, който отразява мрежовите връзки (Pil Frits K & Matthias Holweg, 2006), като в конкретния случай се разработват основните компоненти на модела: целеви, процедурни, оценъчни и ефективни компоненти. Портър разработва **анализа на петте сили** (фиг.1.) като по-строг вариант на широко използвания SWOT анализ.

Рамката се фокусира върху нивото на конкуренция в дадена индустрия, за да се оцени стратегическата позиция на компанията. За разлика от SWOT анализа, петте сили изследват бизнес средата, вместо да изследват самата конкретна фирма. Заедно с PEST анализа, той засяга по-дълбоко на О (възможностите) и Т (заплахите) в SWOT.

Фиг.1. Модел на петте сили на Портър/ Анализ на петте конкурентни сили

Конкурентната стратегия се определя като предприемане на дефанзивни или офанзивни действия за създаване на защитна позиция в съответната индустрия, с цел успешно взаимодействие с петте пазарни сили за извличане на желаната възвръщаемост от инвестицията на фирмата (Портър, 1980).

Абстрахирайки се от детайлите, най-голямата и най-важната разлика между конкурентните стратегии се свежда до това дали една компания си поставя за цел да заеме голям или малък пазарен дял, или дали преследваното конкурентно предимство е свързано с постигането на ниска разходна база или продуктово разграничение (Тодоров, 2022).

Основано на тези критерии, Портър представя своята известна концепция за **петте конкурентни стратегии**:

1. Стратегия, основана на ниски разходи - предназначена за широк кръг клиенти.
2. Стратегия, основана на широко разграничение - търси да **отличи продукта** в сравнение с конкурентните фирми, за да достигне до широк кръг клиенти.
3. Стратегия, основана на оптималното отношение цена-качество, предлага на клиентите повече стойност за съответната цена.
4. Стратегия, основана на фокуса чрез ниски разходи (или нишов пазар) да се концентрира върху малък сегмент купувачи, преодолявайки конкуренцията, посредством обслужване на нишови клиенти на по-ниска цена от тази на конкуренцията.
5. Стратегия, основана на фокуса чрез продуктово разграничение (или нишов пазар) - концентрира се върху разграничаване на малък сегмент купувачи, преодолявайки конкуренцията, посредством предлагане на нишовите клиенти специално пригодени за тях продукти.

Обикновено всяка бизнес организация разработва и приема свой собствен бизнес модел. Обикновено съставните части на модела определят стойностното предложение към клиента и ценовия механизъм, както и структурата на веригата на доставки (Тодоров, 2022).

Научните изследвания на М. Портър се възприемат с огромен интерес, тъй като т.нар. „**Диамант на Портър**“ или „**Ромб на Портър**“ дава възможност да се приложи във всички сфери, за да се определят продукти или услуги и отрасли, които имат водеща роля в конкурентоспособността между нациите и регионите.

Фиг.2. Диамант на Портър (адаптирано от автора)

Диамантът на Портър (фиг.2.) е самоорганизираща се система, компонентите на която могат да бъдат анализирани поотделно, но те са взаимосвързани, а развитието на един винаги ще влияе директно върху друг.

Това е схема, в която микроикономическите показатели, които влияят върху развитието на дадена икономическа единица, са свързани, така че тя е поконкурентна. Първоначално идеята е замислена като метод на развиващите се страни, но Портър разбира, че той е приложим за компаниите и малките области като региони или общности.

Идеята за **Business Model Canvas** (BMC) на Alexander Osterwalder и Yves Pigneur е, че един бизнес модел може да бъде описан най-добре чрез девет основни градивни елемента: клиенти (customer segments); стойностни предложения (value proposition), ориентирани към клиентите; канали за продажби (channels); взаимоотношения с клиенти (customer relationships); ключови ресурси (key resources); ключови дейности (key activities); ключови партньори (key partners); потоци на приходите (revenue streams); потоци на разходите (cost structure).

Въпреки че Business Model Canvas играе жизненоважна роля в създаването и успешното изпълнение на бизнес модел, основните фактори и ключови атрибути, свързани с Business Model Canvas, често се пренебрегват в бизнес модел на издателската дейност на научните списания.

Фиг.3. Блокове на Business Model Canvas (адаптирано по <https://next.canvanizer.com>)

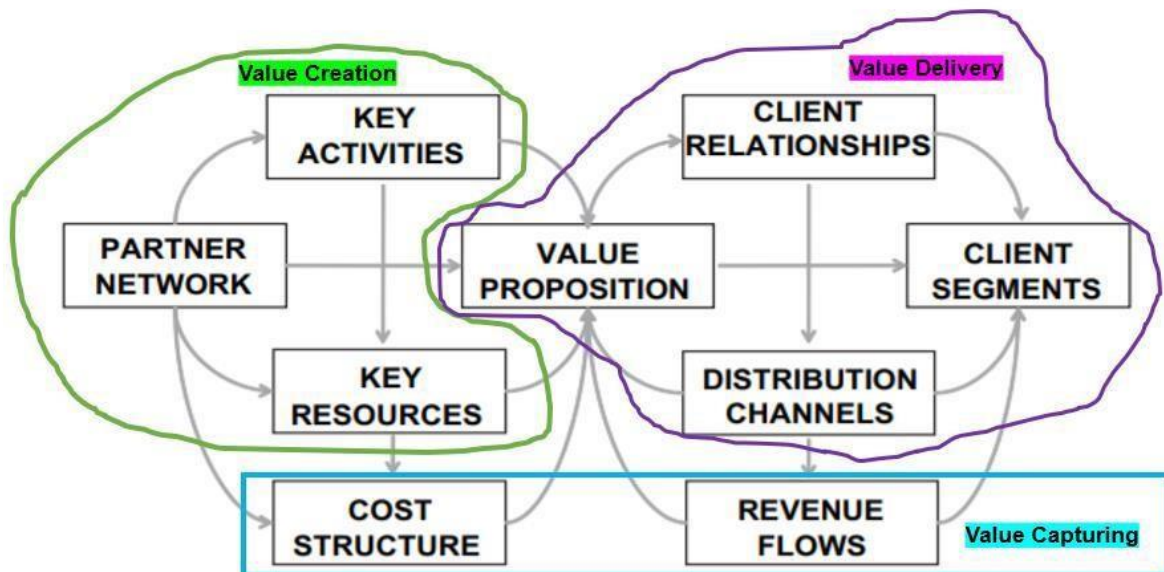
Източник: <https://next.canvanizer.com/demo/platform-design-canvas>

Деветте блока (фиг.3.) обхващат четирите основни области на бизнеса: клиенти, предлагане, инфраструктура и финансова жизнеспособност.

Първите три определят управленската инфраструктурата (ключови партньори, ключови дейности, ключови ресурси). Ключовите дейности са решаване на проблеми, в случая за бизнес модел на услуги. Те са най-важните, за да заработи бизнес моделът. Всеки един от елементите влияе на останалите, като водещи са сегментът потребители и стойностното предложение.

Тези взаимовръзки на градивните елементи са представени на Фигура 4 – ключовите партньори предоставят входни данни за извършването на ключовите дейности, но тези дейности разчитат на ключовите ресурси за тяхното осъществяване. Предложението за стойност, от друга страна, зависи от продуктите и услугите, които след това произтичат от ключовите дейности – това предложение за стойност след това се разпространява до клиента чрез каналите за разпространение, но клиентът, който първо получава предложението, трябва да бъде сегментиран, за да е сигурно, че правилните продукти и услуги се разпространяват до правилния клиент. Връзката с клиента трябва

да се поддържа, за да се насърчи задържането на клиентите, което също се свързва с повече приходи. Ако всички тези градивни елементи са активни, това би означавало поемане на разходи през целия процес. Не може да се изолират градивните елементи, за да се направи бизнес моделът свързана концепция.

Фиг. 4. Представата на Osterwalder и взаимовръзките на бизнес модел

Източник: адаптирано по Chesbrough, 2010:359

Като правило винаги се започва с таргет потребителите (и стойността, която ще им се дава). Може даден сегмент да не е атрактивен или да бъде добавен.

Важно е да се идентифицират клиентите, техните изисквания и техните нужди за предоставяне на целеви продукти и/или услуги, в нашия случай: качествена публикация, в рейтингово списание с ИР, регулярно публикуване, прозрачност. Клиенти в нашия случай са авторите на публикации. Достигането до читателите чрез различните канали е по-скоро с цел популяризиране и привличане на бъдещи автори.

Връзка с клиентите

Този компонент на ВМС има важна роля по отношение не само на създаването на силни връзки с клиентите, но и на тяхното задържане. Достъпът до многоканални услуги включва поддръжка на клиенти чрез редица платформи и улеснява клиентите, независимо от тяхната демография.

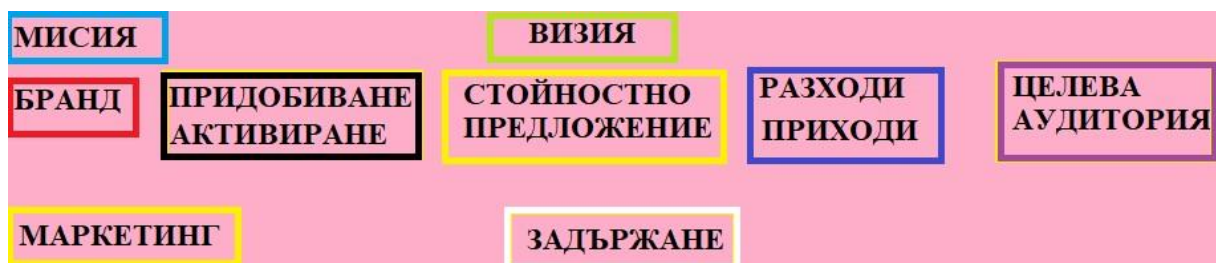
Продължава се със **стойностно предложение** - каква реална стойност се дава на таргет потребителите. Характеристики: новост, ефективност, персонализиране, „Да свърши работата“, дизайн, марка/състояние, цена,

намаляване на разходите, намаляване на рисковете, достъпност, удобство/приложимост и др.

Предложението за стойност е компонентът, който включва всичко, свързано с предоставянето на висококачествени продукти и услуги на клиентите, което всъщност помага за привличането на повече клиенти. При списанията чрез стойностно предложение се гарантира на клиентите, че продуктите и услугите, които им се предоставят, са с високо качество в сравнение с предлаганите от нейните конкуренти. Това съответства на стриктните изисквания на Scopus и WoS за точно определяне какво се предоставя, по какъв начин, при какви условия и не по-маловажно – доколко се спазват заявените обещания в срокове и качество.

Ключови ресурси

За да работи един бизнес модел, ключовите ресурси играят жизненоважна роля. Това са активите, необходими на всеки бизнес модел. Чрез тях се генерират стойностни предложения. Бизнес моделът на компанията показва вида и количеството ресурси, които се използват от компанията.

Фиг. 5. Блокове на Business Model Canvas за дигитален маркетинг

Източник : <https://next.canvanizer.com/demo/digital-marketing-canvas>

В бизнес спектъра този компонент определя вида на материалите, оборудването, персонала и т.н.

Адаптацията на бизнес модела (Потребителските сегменти; Предложението за стойност; Каналите; Отношенията с клиентите; Потоци на приходите; Ключови ресурси; Ключовите дейности; Ключовите партньорства; Структурата на разходите) позволява да се предложат различни варианти за деветте блока на Business Model Canvas, които да се обсъдят с ръководството.

Потоци от приходи

Този ВМС компонент се фокусира върху това какви приходи печели една компания от отделните клиентски сегменти на компанията. Този компонент служи като ключов компонент за бизнес моделите, които са фокусирани върху клиента. Жизненоважно е да се идентифицира този компонент като парични средства и

също толкова важно е потоците от приходи да бъдат ясно дефинирани.

При обсъждане на приходите, които може да реализира едно списание, трябва да се има предвид собствеността на списанието, чийто мениджмънт в един държавен университет няма юридическа самостоятелност и не е оправомощен да взема финансови решения. Резонно е, и се прилага определен финансово измерим бизнес подход в научните издания, особено тези, получили статут на рейтингови издания и влезли в световните наукометрични бази. Достигането до определено ниво на качество предполага и да се заплаща за това качество, признато в случая с включването в Scopus. Чрез въвеждане на OJS и оптимизиране на организационно-управленската структура се изпълняват и препоръките на експертите на Scopus, което предполага да се разгледа приемането на определена такса за публикуване.

Следвайки опита на водещи списания, като това не кореспондира с компромис в качеството на научната публикация, може да се предложи и такса за по-бързо преминаване на процеса на рецензиране и публикуване. Някои списания определят и максимален брой страници за една статия, които като се надхвърлят, се заплаща допълнително определена такса. Такъв модел е възприет и при приемането и публикуването на статии в сборници на конференции, отново предимно индексирани в световните наукометрични бази.

Бизнес моделът не е статичен. Той трябва да се обгрижва, оптимизира и развива, за да се запази конкурентоспособността.

Важно е да се вземе предвид фактът, че скоро традиционните бизнес модели може да не помогнат в тази специфична сфера, нито хибриден модел, фокусиран върху определени компоненти, може да обещае успешен растеж на приходите поради взаимосвързаното поведение на бизнес компонентите, изискванията и нуждите на клиентите. Трябва да се проектира **оптимален бизнес модел**, предназначен за научното списание, който може да включва различни компоненти, като същевременно осигурява гъвкавост на фокуса, за да помогне на издателствата да се задържат на пазара. Независимо от това, промяната на бизнес модел или неговата иновация изисква определени способности, като например адаптивност и гъвкавост при вземане на решения. Бизнес перспективата също играе жизненоважна роля при вземането на ключови решения за една компания. Създаването или проектирането на бизнес модел не може да осигури гаранция за успех, вместо това изисква проучване, откриване, адаптиране, преглед и развитие, докато се достигне така нареченият оптимален бизнес модел.

Структура на разходите

Разходите не са технологични, те са предимно административни. Има редактор и зам.-главен редактор, които управляват редакционния работен процес, партньорската проверка и етичния надзор в списанието. Редакторите не получават възнаграждение, но наблюдават процеса и се уверяват, че протича добре. Има администратор на непълно работно време и двама компютърни програмисти, които управляват платформата. Така че най-големият разход са служителите на пълен работен ден, ако има назначени такива.

Има разходи за набор и по същество разходите са точно същите като в среда за печат: има разходи за първо копиране и след това разходи за обработка.

Икономически ефект

Има различни начини за анализиране на устойчивостта на бизнеса на всяка компания, те могат да включват или отговор на някои прости въпроси, базирани на различни основни бизнес дейности, или подробен анализ на бизнес модела. Първият може да включва:

1. Идентифициране на ключови заинтересовани страни, т.е. профилиране (диференциране) на заинтересовани страни.
2. Конкуренция в завладяването на пазара по отношение на фокуса върху клиентите, т.е. контекстно картографиране.
3. Какво движи или може да направи клиентите лоялни, т.е. „основна дистрибуция“.
4. Как ще се генерират приходи.

Приложеният Business Model Canvas е ориентиран към вариантите за онлайн платформа (фиг.3) и дигитален маркетинг (фиг.5).

Разпределението на ключовите елементи от ВМС помага за справяне с пазарната конкуренция, тъй като тези елементи играят жизненоважна роля за гладкото управление на бизнеса. Този бизнес модел помага при фокусирането върху ключовите области, за да се заеме значително място на пазара, заобиколен от конкуренти.

Всеки от компонентите се анализира, за да се подчертаят силните и слабите страни по отношение на успешното управление на бизнеса. Всеки отделен компонент играе жизненоважна роля за разбирането на бизнес модел отблизо и ефективно от една компания. Важно е да се знае как тези ВМС компоненти влияят върху успеха на една компания, докато се използва бизнес модел.

Конкуренният триъгълник /трите К (клиент, компания, конкурент) отразява факта на възприемане от страна на потребителя на стойността, която му предлагат конкретна фирма и основният ѝ конкурент. Като елемент на конкурентно предимство между двете фирми може да се приеме както всеки един от елементите на първичните или спомагателните дейности, така и синергичният ефект от тяхното съчетаване.

В бизнеса често фирмите се стремят да приемат подхода на **портфолио от бизнес модели**, с цел по-добра ефективност. Това е сравнително нов подход в съвременните бизнес стратегии и включва освен подобряване на бизнес модели, откриване на взаимодействия и създаването на нови бизнес модели.

Процесът на публикуване е сравнително стандартизиран процес, и с леки нюанси в най-общия вид включва следните основни етапи:

- Подаване статия според изискванията и по шаблона на списанието;
- Проверка за формални съответствия от редакцията; етични стандарти;
- Проверка за уникалност (антиплагиат);
- Насочване към рецензенти;
- Редактиране на статията според забележките на рецензентите;
- Насочване към правописна и стилова редакция след приемане на статията; - Публикуване.

Всеки един от тези етапи съдържа в себе си последователност от други процеси, предимно оперативни, част от вътрешните процеси.

Следва обработка на текущия брой, генериране, публикуване, като се предлага незабавен отворен или забавен във времето достъп, според приетата политика на списанието.

Статиите се съхраняват към пълния архив на подадените електронни материали, в архива на е-изданието.

Slack и Lewis извеждат две важни характеристики на оперативния модел:

- Той не зачита конвенционалните функционални граници – оперативният модел прилича на оперативна стратегия, но приложен спрямо всички функции и върху цялата територия на организацията.
 - Има ясно припокриване на сферите на бизнес модела и оперативния модел. Основната разлика, в сравнение с бизнес модела, е в това, че оперативният модел се фокусира повече върху **начина**, по който цялостната бизнес стратегия следва да бъде достигната.
-

Анализирайки оперативния модел проф. дн Красимир Тодоров посочва фундаменталната разлика между бизнес модела и оперативния модел: „въпреки, че до известна степен двата модела се припокриват, по отношение на прозрачността те се различават значително“ (Тодоров, 2022). Бизнес моделът е видимата част от бизнеса, който разкрива конкурентната позиция на компанията, той се представя на клиентите, обикновено се публикува като част от корпоративната стратегия, но оперативният модел е „тайното конкурентно оръжие“ на организацията.

Оперативният модел е „ноу хау“ на всяка една компания, което прави всяка една компания различна от конкурентите, той е отговор на въпроса „как“ се достига целта в цялостната бизнес стратегия, т.е. как са организирани вътрешните процеси в организацията в нейния път (екшън план, пътна карта) за превръщането в конкурентен и ефективен играч на пазара.

Въпреки че в тези бизнес модели се очаква да имат повече прилики в рамките на подобни индустриални настройки, когато се разбие моделът на различните му части, той се оказва много различен по природа. Тези модели са сложни и много уязвими към външни и вътрешни неочаквани промени, а променливите, които са податливи на промяна, постоянно трябва да се коригират и актуализират, за да може фирмата да остане конкурентоспособна.

Етапите в развитието на едно списание в научните организации в България, в съответствие с нормативната уредба (ЗРАС, ПЗРАС) обикновено са следните:

- Подаване/Одобряване в Националния референтен списък.
- Подаване/Одобряване за финансиране по програма „Научна периодика“ – като преценка за добро качество и постигнати резултати (<https://fni.bg>).
- Подаване/Одобряване за ERUNPlus.
- Кандидатстване за индексация в Scopus/ WoS (и включване в списъка на НАЦИД на реферирани и индексирани списания³ - <https://randii.nacid.bg>).

Одобряване за Scopus/ WoS е най-актуално в момента не само в България, но и по целия свят. Много университети осигуряват специално целево

³ Списък на съвременни български научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация.

финансиране за публикуване в рейтингови издания, включително и с диференцирано заплащане на таксите според квантила⁴ на научното списание.

Това е нова посока в научната дейност на университетите, към която трябва да се подходи методично, но и стратегически, за да има резултати и евентуално успехи в индексацията, основно в Scopus и Web of Science.

Спецификата в публикуването, а и издаването на специализирано научно издание, чийто модел и рейтинг зависи правопрпорционално от рейтинга му в Scopus, налага нови стандарти, някои от тях трудно възприемани, особено предвид рутината и понякога консерватизма в научното публикуване.

Обикновено се инвестират много години усилен труд в рекламирането и подбора на качествени научни статии, за да се поддържа конкурентно научно списание, признато сред учените. Но преди да попадне в списъка на Scopus и Web of Science то все пак не е достатъчно атрактивно и привлекателно, особено за чуждестранните автори. Получава се омагьосан кръг - няма интерес, защото не е в Scopus, а не е в Scopus, защото няма достатъчно качествени статии.

Приемането на едно научно списание в престижните бази обаче изисква още много усилия, не само да се поддържа стандарта, но и да се подобрят процесите по приемане и рецензиране, особено тези, свързани с етичните норми и прозрачността. Обикновено потвърждението за приемане в някоя от престижните наукометрични бази е съпътствано и с допълнителни препоръки, които е желателно да се спазват, предвид постоянния мониторинг.

От този момент научното списание преминава на друго ниво – става търсено и привлекателно, а усилията, които са се влагали в реклама и популяризиране, трябва да се пренасочат към поддържане нивото, подбор на по-качествени статии и най-вече подобряване на вътрешните процеси.

Целта по мениджмънта на списанието вече се модифицира: да се задържи в Scopus и да повиши рейтинга си; да се повиши качеството на статиите, да се прецизира подбора, да се следи за съотношението на автори, афилиация и т.н.; цитируемост на статиите от различни автори/ организации/ държави. Качеството и рейтинга на научното списание се съизмерва с признанието му в световните наукометрични бази.

Формата на представяне на бизнес модела и нивото на неговата детайлност се определят от целите на моделирането и възприетата гледна точка.

⁴ Scopus и Web of science са Q1-Q4.

Изследването дава представа за това как фокусирането върху различни ВМС компоненти може действително да измести бизнес целта. Независимо от това, то подчертава различни компоненти на ВМС и техните подробни обекти и осигурява по-добро индивидуално разбиране по отношение на същите. Анализът на бизнес модел обединява структурата на ВМС заедно с анализите от клиента, както и оперативните данни. Когато те се комбинират, това изследване може да се използва за свързване на стратегически прозрения относно това как да се подобри лоялността на клиентите, да се задържи, както и да се расте на пазара и да се поддържа този растеж.

В параграф 2. Бизнес стратегия, пътна карта и етапи, като елемент на стратегията се представя изследването, което стартира през юни 2021 година и протече в два самостоятелно обособени етапа, от юни 2021 година до април 2022 година и втори етап от април 2022 година до края на 2023 година.

Обособяването на етапите е свързано с приемането на списание „Бизнес управление“ в Scopus и естествено възникналите необходими промени, свързани с тази индексация. Идеята да се разработи пилотен модел за използване на електронни отворени журнални системи в научно списание и то точно прилагайки като модел списание „Бизнес управление“ изпревари включването на точно това списание в Scopus, но се оказа правилно подбрана като перспектива.

Методиката на изследване се основава на кабинетно проучване. Основни инструменти при анализа са логиката и систематизираното подреждане на емпиричната информация. При изследване на основните работни процеси са прилагани индуктивни и дедуктивни подходи.

Бяха събрани допълнителни данни от различни вторични източници, за да се обогатят събраните първични данни. Беше извършен анализ на съдържанието, за да се извлекат прозрения във връзка с целта и целите на изследването.

За целта беше създадена и своеобразна Пътна карта (табл. 1. и табл. 2), която включва двата обособени етапа с планирани дейности. Пътната карта представя планираното разделение на ресурсите в конкретен времеви отрязък в изпълнение на бизнес идеята.

В дейностите по разработка и внедряване на платформата се очерта необходимостта да бъде включен анализ на вътрешноадминистративните процеси в научното списание. След анализ на правната уредба и преценена необходимост са изготвени конкретни препоръки за преодоляване на евентуални несъответствия.

Таб. 1. Първи етап на Пътна карта

ПЪРВИ ЕТАП	
Анализ и оценка на протичащите работни процеси (юни 2021 г. до април 2022 година)	
ДЕЙНОСТИ	ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ
<p>А. Проучване на основни работни процеси. Дейността включва събиране на информация за работните процеси, за тяхната нормативна регламентация, за организацията, отговорниците, сроковете и документооборота, свързан с осъществяването им;</p> <p>В. Оценяване на административния капацитет за обслужване на работните процеси.</p> <p>С. Идентифициране на области за подобряване на основни работни процеси. На основата на проучването / наблюдението ще се направи оценка на административния капацитет и ще се идентифицират области, в които са необходими подобрения, във връзка с промените.</p>	<p>А. Изготвяне на анализ на основните работни процеси и идентифициране на области на несъответствие с изискването за ефективност, ефикасност и целесъобразност;</p> <p>В. Изготвянето на препоръки и план за подобряване на основни работни процеси;</p>

Източник: разработка на автора

Анализът включва описанието на работните процеси в текущо състояние, както и препоръки за тяхното подобрене и усъвършенстване. В рамките на дейността са анализирани и идентифицирани нуждите от интеграции на платформата с външни информационни системи и вътрешните системи на СА и осигуряване обмен на данни, преглед, проследяване, контрол, валидация и анализи на постъпващата и обработваната информация, както и възможността за комуникация с външни системи на национално и международно ниво. В резултат от анализа е предложен модел, като са следвани добрите практики за дизайн и взаимодействие.

В параграф 3. Преминаване към нов бизнес модел се изследва цялостната промяна във вече утвърдените процедури и правила за работа, включително подготовка за преминаване към нов бизнес модел, както и изготвяне и адаптация на бизнес модел за научно списание.

Важен етап от пътя към индексация на всяко едно научно списание е внедряване на надежден, свободно разпространяван, стандартизиран софтуер, който реализира концепцията за отворен достъп до резултатите от изследванията и предоставя възможност за увеличаване на читателската аудитория на всяка електронна научна публикация в световен мащаб.

Табл. 2. Втори етап на предложената Пътна карта

ВТОРИ ЕТАП: Изготвяне на функционалния анализ (април 2022 – декември 2023)	
ДЕЙНОСТИ	ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ
<p>Анализ на текущото състояние по отношение на релеванността на функциите, на ефективността и на ефикасността от дейността, въз основа на които се формулират констатирани изводи за съответните силни и слаби страни. Анализът на текущото състояние стартира с проучване на документи и информация и извършване на кабинетно проучване. Тези два метода са реализирани паралелно във времето. Въз основа на резултатите от анализа на документи и информация се дефинират ключови въпроси и области, които ще бъдат доуточнени въз основа на фокус група и/или наблюдения. Чрез експертна оценка ще се изведат основните констатации и изводи за силните и слабите страни, релеванност на функциите, ефективност и ефикасност на дейността.</p> <p><u>Анализът на релеванността на функциите</u> включва: идентифициране на областите, групиране на функциите на отговорниците; идентифициране на функциите на отделите и секторите, свързани с дейността; анализ на хоризонталното и вертикалното разположение на функциите на вътрешните звена и организационното структуриране на самите вътрешни звена, наличието на изцяло или частично дублиращи се функции; систематизиране на констатациите: силни страни (постижения) и слаби страни (слабости и/или неизползвани възможности).</p> <p><u>Анализът на ефективността</u> включва следните основни стъпки: идентифициране и анализ на мисията и визията на университетската структура; констатации: силни страни (постижения); слаби страни (слабости и/или неизползвани възможности).</p> <p><u>Анализът на ефикасността</u> включва следните основни стъпки: изясняване на показателите, които администрацията използва за измерване на резултатите от дейността, използваните ресурси и ефикасността (съотношението между резултати и разходи). Показателите, които ще бъдат идентифицирани ще са за: резултатите от дейността; използваните ресурси; оценка на ефикасността;</p> <p><u>Обобщение на резултатите от анализа на текущото състояние.</u> Анализът на текущото състояние ще приключи със систематизирани констатации и изводи по отношение на релеванността на функциите, ефективността, ефикасността и икономичността от дейността на организационната структура.</p>	<p>А. Идентифициране на области за подобрения въз основа на констатациите и изводите от анализа на текущото състояние, добри практики от нашата и от други страни. Въз основа на направените констатации и изводи за сегашното състояние се очертават основните области за подобрения.</p> <p>Областите на подобрения ще са насочени към: <i>релеванността на функциите;</i> <i>организационната структура;</i> <i>функциите на вътрешните звена;</i> <i>ефективността от дейността на административната структура:</i> <i>стратегическото планиране;</i> <i>управление на изпълнението;</i> <i>изпълнението на поставените цели;</i> <i>ефикасността и икономичността от дейността на административната структура:</i> подобряване на постигнатите резултати; подобряване използването на финансовите и човешки ресурси; оптимизиране на съотношението между постигнати резултати и използвани ресурси.</p> <p>Б. Формулиране на конкретни препоръки за подобрение на съответните идентифицирани области.</p> <p>Предложенията за подобрение ще бъдат формулирани като конкретни възможности, насочени към подобряване на изпълнението на функциите, организационното структуриране, ефективността, ефикасността и икономичността. В зависимост от направените констатации и изводи от анализа на текущото състояние и идентифицираните области за подобрение, ще бъдат направени предложения за подобрения по отношение на: релеванността на функциите; ефективността от дейността; ефикасността и икономичността от дейността.</p>

Източник: разработка на автора

През първия етап (юни 2021 година до април 2022 година) са предприети мерки за изпълнение препоръките на Scopus, като основните усилия са насочени към подобрене в следните области:

- засилване на партньорската проверка и редакционното управление;
- като показатели за строгост на партньорската проверка и управление на качеството на публикуваното съдържание във всяка статия да се указват датите, на които е получена, преработена, приета и публикувана.
- подсилване на редакционния екип с утвърдени учени от чужбина в областта на икономиката и мениджмънта, с опит в публикуването в Scopus, както и разпознаваемост и цитируемост.
- подписване на лицензионно споразумение със Scopus за достъп до съдържание.

Това е и първата стъпка към оптимизация на бизнес модела и въвеждане на нови изисквания, съответстващи на стремежа не само към запазване на признатия статут, но и целенасочено развитие, към конкретните проценти в Scopus.

Във втория етап (април 2022 година – декември 2023 година) се проучва структурата и качеството на информационния поток при периодичните издания в СА „Д. А. Ценов“ в Свищов. Постигането на конкретната цел: съответствие с критериите на Scopus преминава през оптимизиране на бизнес процесите, както и вътрешните процедури.

След изследване и анализ на функционалностите на OJS, нейната гъвкавост и мащабируемост, възможностите за внедряване на софтуера и възможностите да се използва за няколко списания, се премина към разработване и внедряване на пилотния модел, който да се приложи първо за списание „Бизнес управление“.

Интегрирането на „Бизнес управление“, а впоследствие и на другите научни периодични издания на Академията в световното научно и информационно пространство, преходът към автоматизирана издателска платформа като OJS или подобна ще доведе до коренна промяна в целия редакционно-издателски процес, от подаване на статията през всички етапи на рецензиране и редактиране до окончателното приемане и публикуване.

Бизнес моделът предлага процедурата за въвеждане на научно списание в интернет-базирана система за обслужване, поддръжка и управление на електронни издания с използване на OJS. Тя позволява проследяване процеса на рецензиране и редактиране на всяка една подадена статия, до окончателното публикуване.

Управлението на бизнес процеси предполага дейността да се раздели на отделни бизнес процеси, като всеки процес има собствена диаграма на задачите, които трябва да се изпълнят. Всяка задача има своя независима цел, но обединени в бизнес процес, задачите работят заедно за постигането на целта на целия процес. Бизнес процесите могат да обхванат всеки един аспект на работата на служителите и съответно по-късно всеки един аспект от работата на служителите може да бъде проследен.

Състави се план за внедряване, който продължава с настройване на софтуера според изискванията, заложи в плана за внедряване. След обучение на оперативния персонал, ръководството и редакционната колегия за работа следва старт на реална работа със софтуера и известен период на мониторинг на неговата работа в реални условия.

Процедурният компонент на модела описва седем етапа от процедурата за внедряване на електронно научно списание с помощта на OJS: прогнозни, организационни, технически и технологични, подготвителни, практически, обобщаващи и перспективни.

Разработена е своеобразна органиграма като проекция на елементите на бизнес модела в разделите на пътната карта.

Констатации и резултати: Създаването на стойност, по-специално градивният елемент на бизнес модела от ключови дейности и предоставяне на стойност, както и градивният елемент на бизнес модела на взаимоотношенията с клиентите, са области на бизнес модела, които претърпяват най-голяма трансформация сред случаите: 1) някои технологии сами по себе си могат да позволят на мениджърите да влияят върху създаването и доставянето на стойност по интегриран, вместо по линеен начин, по веригата на стойността на фирмата. 2) мениджърите комбинират повече от една цифрова технология, за да трансформират бизнес модела. Освен това процесът на приемане на цифрови технологии и трансформация на бизнес модела е изправен пред различни вътрешни бариери като липса на лидерство, умения и лошо управление на промените и външни бариери като политически рамки и регулации.

Оригиналност/стойност: Прилага се Canvas на бизнес модела, за да се проучи концепцията за трансформация на бизнес модела в резултат на приемането на допълнителни цифрови технологии, освен деветте, цитирани в това проучване.

Преминаването към нов модел, отговарящ на критериите за включване в престижните бази, изисква цялостна промяна във вече утвърдената, _____ обикновено за печатния вариант на списанието, процедура и правила за работа. От

анализ на текущото състояние до внедряването на нова дигитална стратегия се цели найдобрата дигитална трансформация.

Постигането на конкретната цел: съответствие с критериите на Scopus преминава през оптимизиране на бизнес процесите, както и вътрешните процедури. Внедряването на онлайн платформи, разработени индивидуално за конкретно списание или използвайки OJS, водят до фундаментална промяна – от линейни към мрежови бизнес модели. Технологиите не променят бизнеса, но водят до промяна на бизнес процесите, те изграждат екосистеми, като карат всички участници в процеса да взаимодействат помежду си.

В случая потребителят (авторът) не измерва сам стойността, а приема оценката на националните изисквания (респ. Scopus и WoS). Своеобразен потребител се явяват и екипите за оценка в Scopus и WoS. Оценката от страна на екипите за оценка следва стандартизирани процедури. Това обаче води до подобрения в организацията, следвайки критериите за приемане в Scopus / WoS, а после и поддържане на тези стандарти, и прецизиране на всяка дейност.

Изготвянето на бизнес модел помага да се структурира информация за компанията, да се идентифицират силните и слабите страни и да се изгради стратегия за развитие. Всеки член на екипа лесно вижда както своето място, така и взаимовръзката с всички останали. Това дава възможност за лесно и бързо взаимодействие, гъвкавост, предложения за изменения, които са иновативни.

Въвеждането на софтуер за издателска дейност (основно за автоматизация и проследяване на процеса на рецензиране) не е само технологично решение, това води до промяна и оптимизация на бизнес процесите, смяна на съществуващия и преминаване към нов бизнес модел.

Предлаганият бизнес модел, заедно с внедряване на технологичния модел на OJS, развива и надгражда линейния модел на стойностната верига на Портър, като се преминава към мрежов модел, сътрудничество на бизнес процеси, съхраняване, споделяне и анализ на данни, промяна на поведението на клиентите и доставчици, както и организацията на цялата мрежова свързаност на този процес.

Преминаването към OJS е дигитална трансформация, която позволява мениджърите да разработват стратегии и координират операциите, проследяване процеса на рецензиране и редактиране на всяка една подадена статия, до окончателното публикуване.

Достигането на ефективност изисква синхрон на всички участващи в процеса, създаване на единна екосистема, работеща за постигане общата цел, резултат на прехода от аналоговата в дигиталната ера.

Възприетият от нас подход е към определяне на бизнес модел, фокусиран върху вътрешните процеси. При този бизнес модел издаването на едно списание представлява сложна система от обекти, процеси, правила за извършване на конкретни дейности, стратегия за развитие, както и критерии за оценка на ефективността на функционирането на системата.

В глава трета **„Разработване на бизнес модела по примера на списание „Бизнес управление“** е представена последователността при разработване на бизнес модела по примера на списание „Бизнес управление“, методологията на изследването и етапи на реализация. Дефинирани са функции и роли, инсталация и технологии.

Бизнес моделът изследва и предлага процедурата за въвеждане на научно списание в интернет-базирана система за обслужване, поддръжка и управление на електронни издания с използване на OJS по примера на научно списание „Бизнес управление“ на СА „Д. А. Ценов“.

Идеята, която се наложи, е не само да се разработи идеен модел, но това да бъде реализирано на практика, да се приложи върху конкретно научно списание, а внедрената OJS да стане основната платформа за всички научни издания на СА „Д. А. Ценов“. Разработеният и внедрен на сървър на Академията пилотен модел на научно списание „Бизнес управление“ в перспектива да стане модела, по който да се реализират практически и другите списания.

Проучен е вътрешният и чуждестранният опит в използването на системи за електронни отворени журналы, както и оценяването по отношение на софтуерни и технически и функционални характеристики, характеристики на обслужване и поддръжка. Това даде възможност да се определи и избере софтуерна платформа, която да задоволи наличния финансов и технически ресурс на конкретната научна институция.

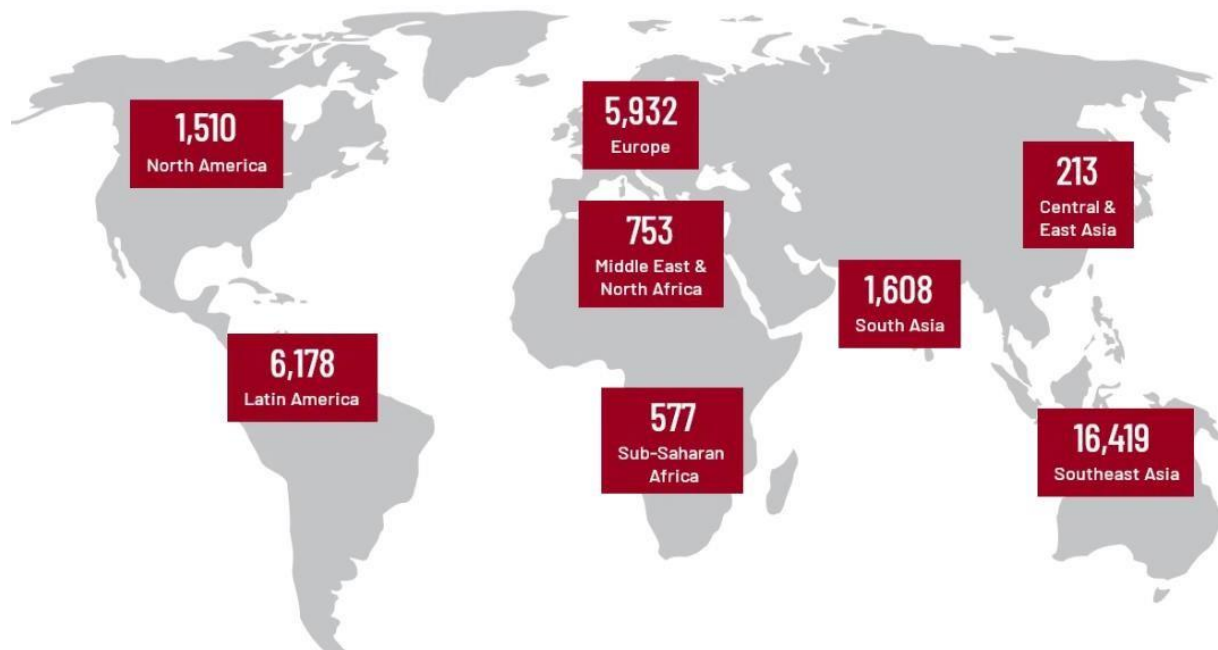
Избраният за изграждане и адаптация е Open Journal Systems (OJS), софтуер, който много редакции на академични списания прилагат (в България 22, от които 5 са индексирани в Scopus⁵). Предимствата са, че е лесен за инсталиране и използване, за да приеме подходящи репликация на данни, редактиране,

⁵ Към юли 2023 г.

архивиране и политики за публикуване, а неговите функционалности представляват мощен инструмент за подпомагане на издателската дейност.

Приложеният при създаването на онлайн платформата бизнес модел е адаптиран по „Business Model Canvas“, като инструмент за стратегическо планиране и анализ, и е в контекста на съгласуването на стратегията за съответната организация.

За постигане на целта на изследването, се извърши анализ на научна, методологична и техническа литература, нормативна и правна база, стандарти относно функционирането на електронни списания, международни стандарти за етика на научните изследвания и редакционна и издателска етика, сайтове на отворени архиви, институционални хранилища, научни библиотеки и списания, абстрактни и наукометрични бази данни, онлайн услуги, които предоставят статистически данни за използването на сайта, както и социални и професионални електронни мрежи. Изследването е резултат и от вътрешен и чуждестранен практически опит от използването на системи за електронни отворени списания за информационна подкрепа на научни и образователни дейности и собствен опит при създаване и внедряване на OJS за списание „Бизнес управление“.

Фиг.6. Инсталации на OJS

Източник: PKP software

Бизнес моделът, който се свързва не толкова с ново технологично откритие и не толкова с технологична новост, както например преминаването към нова електронна платформа за обслужване процеса на публикуване и

рецензиране, води до промяна на съществуващия бизнес модел и утвърждаването на нов.

В параграф 3.2. *Методология на изследването и етапи на реализация* се описва процедурата за внедряване на електронно научно списание като алгоритъм на изпълнение на подреден набор от административно-управленски и организационни мерки и действия, необходими за решаване на задачата за създаване и поддържане на електронна научна публикация върху софтуерната платформа на определена отворена журнална система.

За да се определят етапите на внедряване на електронно научно периодично издание с помощта на Open Journal Systems, се прилага адаптиран вариант на изследването (Quint-Rapoport, 2010), където се разграничават седем основни етапа на формиране на институционалното хранилище на висшето учебно заведение: прогнозен, подготвителен, организационен, технически и технологичен, практически, обобщаващ и прогресивен. Разработеният процедурен компонент на модела адаптира тези седем етапа и определя процедура за внедряване на електронно научно списание с помощта на OJS, реализирана в следните шест етапа: организационно-разпоредителен, подготвителен, технологичен, практически, обобщаващ и прогресивен. Следва уточняване на съдържанието на дейностите на ниво научна институция на всеки етап от процедурата за внедряване на електронното списание.

Цялостното адаптиране и преминаването към OJS безспорно изисква и цялостна промяна на действащите до момента правила, и приемане на нови правила за организиране, рецензиране и публикуване на научни статии. На база на дефинираната структура, се реализират реалните дейности, даващи възможност за управление на системата.

Проведеното изследване позволява да се дефинира понятието „процедура за въвеждане на електронно научно списание с помощта на системи за електронни отворени списания“ и да се опише съдържанието на дейността на всеки от нейните етапи. Ефективността на предложената процедура се потвърждава на примера на научно списание „Бизнес управление“, като процесът на редакция и публикуване на това списание е напълно адаптиран с помощта на OJS, което прави възможно прилагането на напреднали глобални стандарти за публикуване, формирането на нови издателски политики, децентрализиране задълженията на всеки редактор, автори и да разшири читателската аудитория на публикация в световен мащаб.

През първия етап на т.нар. Пътна карта се анализират _____ процесите на приемане, публикуване, издаване на списание. Анализът показва

своеобразен централизиран подход към периодичните издания, но и в същото време голяма степен на фрагментация на процесите, съпътствани и с чести промени в организационните сътрудници на периодичните издания.

От особена степен на важност е разписване и утвърждаване на йерархичните взаимовръзки и отговорностите. Това позволява да се избегне дублиране на дейности и процеси, както и олекотяване на целия процес по издаване на списанието.

В процеса на изследването се очерта необходимостта от изготвянето на **регистър**, в който да се отразява всяка стъпка, с цел проследимост на промените. Това означава и да се определи прекият отговорник, който има права да потвърди, респ. разреши преминаването към конкретни действия (или алгоритъм) преди потвърждаването. Освен това структурираната на едно място информация за промените подпомага изготвянето на отчети и анализи. Всеки от участващите в процеса да бъде запознат с него и инструктиран, и всеки да знае своите отговорности – ясно разписани.

Това позволява пълна проследимост и контрол на процесите, както и оптимизация на финансови, материални и човешки ресурси.

Важен етап е да се определи ролята на университетската библиотека в процеса на интегриране на документалните научни ресурси на Академията в глобалното научно и информационно пространство.

Взаимодействието с периодичните издания, индексацията, архивирането са процеси, които предстои детайлно да се анализират. Предстои и да се обособят функциите на пряко свързаните сътрудници с хартиеното издание в печатна база и издателският комплекс, както и генерирането на публикуваните броеве в PDF. Тук се включват и процесите по предпечат и оформление, коректор, печат.

Създаването на алгоритъм за автоматично периодично архивиране на данните на независим сървър (PKP Preservation Network) и поддържане на ресурсите от администраторите на информационен отдел е важен етап, който предстои да се анализира и оптимизира. PKP Preservation Network за дигитално запазване на OJS списания и програмата LOCKSS предлага децентрализирано и разпределено съхранение, безпроблемен постоянен достъп и запазване на автентичната оригинална версия на съдържанието. Списанията, които не са част от друга услуга за цифрово съхранение (като CLOCKSS или Portico), могат да бъдат запазени за дългосрочен достъп.

В параграф 3.3. Експериментален етап. Инсталация и _____ технологии е представен бизнес моделът, внедряван за научно списание „Бизнес

управление“, заедно с адаптация на технологичния модел на OJS, като интегриран мрежов модел, сътрудничество на бизнес процеси, съхраняване, споделяне и анализ на данни, промяна на поведението на клиентите и доставчици, както и организацията на цялата мрежова свързаност на този процес.

Адаптираният софтуер е инсталиран в работна версия и е представен на основните участници в процеса. Предстои и планиране на дигитален маркетинг, както и добавяне цялата техническа документация.

В следващите параграфи на трета глава 3.4. *Дефиниране на функции и роли* и 3.5. *Настройване и работа със системата* са разгледани и анализирани основните редакторски задачи, свързани с приемането на ръкописи, тяхното разглеждане, литературна редакция, обработка на метаданни, оформление, публикуване и работа с потребителите, се изпълняват от редакционния персонал, който може да включва отговорния редактор, редактори на раздели, литературни редактори от всички поддържани езици за публикуване, редактор на оформление, коректор, мениджър на абонаменти, както и редактори, отговорни за понататъшното архивиране, индексиране, разпространение и популяризиране на публикувано съдържание. В редакциите на малките издания един служител може да бъде назначен да изпълнява едновременно няколко от горепосочените задължения.

За успешното изпълнение на проекта е разработена основна поетапна програма за въвеждане на електронното научно списание, в която е регламентиран обхватът на отговорностите и задачите на всеки от участниците в процеса, очертани са условията за тяхното изпълнение, графикът за проверка на извършената работа и отчитане.

След първоначалната инсталация на системата, има предефинирани роли, стандартни за работата на повечето научни организации и списания. Организацията може да работи с тези предефинирани роли ако съответстват на нейната вътрешна организация и правила или да ги промени и добави нови роли.

За всяка създадена роля може да се избере до кой от етапите в процеса на публикуване на една статия има права - изпращане, рецензиране, редактиране, публикуване.

За всеки един потребител на системата трябва да се въведат неговите имена, потребителско име и парола, които ще се използват за вход в системата, e-mail адрес и роля. Има и допълнителни полета, които е препоръчително да се попълват за всеки един потребител, за да може информацията да е _____ максимално детайлна - уебсайт, ORCID ID, телефон, научна организация,

биография. Подробните указания са в Методически препоръки за използване на пилотен модел на електронна научна публикация на платформата Open Journal Systems (приложения 5 и 6).

Всяка база данни, колкото и да е единна и унифицирана, предполага развитие и усъвършенстване, внасяне на нови структури, актуализация на съществуващите, промяна в обхвата на обектите, нови релативни отношения и др.

В конкретния случай системата се разработва само на английски език, предвид отварянето към международни автори и рецензенти, с цел унифициране процеса на подаване, проследяване, рецензиране на статиите за списанието.

При създаването на дизайна на сайта е търсено максимално близко оформление като структура и дизайн с приетия дизайн на печатното издание и съществуващия електронен вариант на научното списание.

Тъй като системата предоставя вече готова функционалност за едно списание - показване на текущия брой, показване на списък с броеве, показване на списък с публикациите във всеки един брой, архив на списанието, детайли за всяка една статия с настроените метаданни, остава да се редактира HTML и CSS кода, така че публичният сайт да има приятен дизайн, отговарящ на дизайна на списанието.

Възможно е да се добавят и собствени статични страници с допълнителна информация, като например Code of Ethics, Aims and Scope, Open Access Policy, в които да се добави нужната информация.

Друго възможно подобрене е в дизайна на страницата с детайли за всяка една публикация, като се отделят авторите на публикацията в маркирано поле и се раздели съдържанието на две колони, като в едната са основните метаданни - DOI, ключови думи, JEL Classifications, абстракт, а в дясната колона се разположи линк към PDF файл за изтегляне на публикацията, дата на публикуване, как да се цитира в други публикации, лиценз и в кой брой е публикувана.

ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH BEHAVIOR OF PASSENGERS IN THE AIRPORT: THE COMBINATION OF SOR AND COMMITMENT-TRUST THEORY

Nguyen Minh Quan

Industrial University of Ho Chi Minh City, Vietnam

<https://orcid.org/0009-0009-8562-8158>

Bui Thanh Khoa

Industrial University of Ho Chi Minh City, Vietnam

<https://orcid.org/0000-0002-9878-2164>

Van Thanh Truong Nguyen

Industrial University of Ho Chi Minh City, Vietnam

<https://orcid.org/0000-0002-9172-1991>

DOI: <https://doi.org/10.58861/tae.bm.2023.4.01>

Keywords: Electronic word-of-mouth behavior, airport service quality, passengers' pleasure, passengers' trust

JEL Classifications: M31, L87, L93

Pages: 5-26

Abstract

Because airports serve as symbolic representations of a nation, careful oversight of airport service quality is essential to preserving a positive international reputation. Getting a competitive edge by satisfying travelers and vacationers with first-rate service is critical to spur real economic growth. This paper investigated the impact of airport service quality on passengers' pleasure and its subsequent impact on trust and electronic word-of-mouth behavior. The survey data revealed that six dimensions of airport service

Downloads

 ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH BEHAVIOR OF PASSENGERS IN THE AIRPORT: THE COMBINATION OF SOR AND COMMITMENT-TRUST THEORY

Published

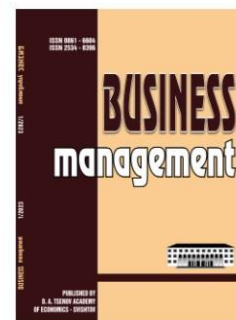
03.12.2023

How to Cite

Minh Quan, N., Thanh Khoa, B., & Truong Nguyen, V. T. (2023). ELECTRONIC WORD-OF-MOUTH BEHAVIOR OF PASSENGERS IN THE AIRPORT: THE COMBINATION OF SOR AND COMMITMENT-TRUST THEORY. *Business Management*, 33(4), 5–26. <https://doi.org/10.58861/tae.bm.2023.4.01>

Issue

Vol. 33 No. 4 (2023): Business management

Browse issues

- Vol. 32 No. 4 (2022)
- Vol. 33 No. 1 (2023)
- Vol. 33 No. 4 (2023)
- Vol. 33 No. 2 (2023)
- Vol. 33 No. 3 (2023)

Фиг. 7. Примерен изглед на статия, публикувана в списанието

За осигуряване на по-нататъшно информационно и аналитично наблюдение на функционирането на електронното научно издание, базирано на Open Journal Systems, администраторът на сайта трябва да свърже редица вътрешни статистически модули, които да предоставят различни данни за състоянието на използване на ресурса и позволяват генериране на отчети за броя на получените, рецензирани, приети и отхвърлени ръкописи, броя на публикуваните статии и издания, броя на регистрираните потребители (автори, читатели), гледанията и четливостта на статиите и състоянието на абонаментите.

За осигуряване на по-нататъшно информационно и аналитично наблюдение на функционирането на електронното научно издание, базирано на Open Journal Systems, администраторът на сайта трябва да свърже редица вътрешни статистически модули, които да предоставят различни данни за състоянието на използване на ресурса и позволяват генериране на отчети за броя на получените, рецензирани, приети и отхвърлени ръкописи, броя на публикуваните статии и издания, броя на регистрираните потребители (автори, читатели), гледанията и четливостта на статиите и състоянието на абонаментите.

В Open Journal Systems е внедрена разклонена йерархия на нивата на потребителски достъп, която позволява гъвкаво да се разпределят или консолидират редакционните задачи между потребителите, както и да се ограничи техният достъп до различни части на системата, в съответствие с очаквани характеристики на редакционния процес. Тъй като една инсталация на OJS може да поддържа множество регистрационни файлове, потребителите могат да бъдат регистрирани в различни роли в повече от един журнал на един и същи сайт.

По подразбиране посетителите на списанието имат право да се регистрират сами като читател, автор и/или рецензент. Въпреки това, ако е необходимо, Manager може да деактивира тази функция и лично да регистрира потребители в желаната роля при поискване.

ИЗВОДИ

Концепцията за свободен, открит достъп до научната информация води до коренна промяна в традиционната схема за разпространение на научните знания.

Организацията и провеждането на научни дейности в съвременното информационно общество се променя радикално, ICT формират нови механизми на взаимодействие в научната общност.

Преходът към автоматизирана издателска платформа като OJS води до коренна промяна в целия редакционно-издателски процес, от подаване на статията през всички етапи на рецензиране и редактиране до окончателното приемане и публикуване.

В същото време в изследването конкурентоспособността се разбира като форма на организация и предлагане на услуги за задоволяване на реалните нужди на учените с цел повишаване рейтинга на учения и научната организация.

Дисертацията изследва проблема с използването на електронни отворени журнални системи в научни списания, с цел актуализиране в отговор изискванията на наукометричните бази данни; идентифицира възможностите за адаптиране на чуждия опит в областта на развитието на предприемачеството в научната дейност в българската практика и разработва подходящи препоръки, идентифицира проблеми и пречки в съществуващата система за стимулиране на развитието на научната дейност в България.

Чрез внедряване на OJS е доказана основната изследователска теза на дисертационния труд, че българските научни издания могат да се интегрират в световното научно и информационно пространство чрез адаптивна

и отворена система, която да спомогне за усъвършенстване на бизнес процесите, свързани с публикационната дейност в научно списание.

След приемане в Scopus, списанието автоматично преминава на друго ниво – по-голямо става вече търсенето, отколкото предлагането. Качеството и рейтингът му се съизмерва с признанието му в световните наукометрични бази. Усилията, които са се влагали в реклама и популяризиране, трябва да се пренасочат към поддържане нивото, подбор на по-качествени статии и най-вече подобряване на *вътрешните процеси*.

Интегрирането на „Бизнес управление“, а впоследствие и другите периодични издания на Академията в световното научно и информационно пространство, преходът към автоматизирана издателска платформа като OJS или подобна води до коренна промяна в целия редакционно-издателски процес, от подаване на статията през всички етапи на рецензиране и редактиране до окончателното приемане и публикуване.

В случая потребителят (авторът) не измерва сам стойността, а приема оценката на националните изисквания (респ. Scopus и WoS). Своеобразни потребители са и екипите за оценка в Scopus и WoS, които следват стандартизирани процедури. Това обаче води до подобрения в организацията, отначало следвайки критериите за приемане в Scopus / WoS, а после и поддържане на тези стандарти, както и прецизиране на вътрешните процеси.

Приложимост и полезност

Реална възможност са не само популяризирането, но и бъдещото прилагане на различни аспекти и отделни компоненти от конкретната система. Предложеният функционален модел на приложението е универсален в рамките на един университет.

Моделирането и оптимизирането на работните или бизнес процеси на основата на примера на едно научно списание могат да бъдат пренесени относително много лесно (да бъдат валидни) и по отношение на останалите научни списания в дадената научна организация, в случая СА „Д. А. Ценов“ – гр. Свищов.

В съответствие с целта и поставените задачи на дисертационното изследване са получени следните основни резултати:

1. анализирани са същността и принципите на концепцията „Отворена наука“ и на политиките за развитие на научните изследвания и _____ научните издания в България в условия на глобализация;

2. изследвани са особеностите на бизнес моделите, реализирани в научните издания;

3. дефинирана е стратегия за интегриране на научно издание в световното научно и информационно пространство и внедряване на OJS;

4. предложени са и са систематизирани конкретни етапи на адаптация на научно списание „Бизнес управление“ към OJS;

5. предложената стратегията е апробирана в научно списание „Бизнес управление“.

6. изяснен е понятийно-терминологичният апарат на изследването; обобщен е опитът от използването на OJS в местното и международно научно и образователно пространство; анализирани са програмните, техническите и функционалните характеристики на OJS с цел избор на подходящи средства за подпомагане на научните изследвания; разработен е организационен модел за използване на OJS в научни изследвания и процедура за въвеждане на електронно научно списание с помощта на OJS.

7. Работата дава авторската визия за същността на понятието „бизнес модел“.

8. Определени са етапите в развитието на едно научно списание от гледна точка на приемането и признаването в българското и световно научно пространство.

9. Разработен е софтуерен прототип на база на единия предложен универсален, функционален модел с цел установяване успешността и приложността на модела.

10. изготвени препоръки за изследователи за намиране, изпращане, рецензиране и редактиране на научни статии в електронното научно списание, което работи на базата на Open Journal Systems;

11. разработени са дизайнът на сайта, осигурена е техническата му поддръжка, както и свързани функционални и статистически модули с цел допълнително информационно и аналитично наблюдение.

В заключението на дисертационния труд са формулирани проблемните области, в които подробно се изследва възможна нова функционалност.

Водили сме се от концепцията за свободен, открит достъп до научната информация, което води до коренна промяна в традиционната схема за разпространение на научните знания. Мрежовата неформална комуникация между учените и стремежът към открит достъп до научните знания води _____

до установяване на нови условия на интелектуално взаимодействие между учените в тяхната съвместна научноизследователска работа.

Резултатите от проведеното изследване са основание за следните изводи:

1. Системите за електронни отворени списания трябва да се разбират като софтуерни платформи с отворен код, които осигуряват организация и децентрализирано дистанционно управление на пълния цикъл на процеса на редакция и публикуване на електронни научни списания, а именно поддръжка на процесите на подаване, преглед, литература, редактиране, коригиране, оформление и публикуване на статии и по-нататъшното им съхранение, разпространение и индексирание в Интернет.

2. В резултат на анализа на такива характеристики като а) първоначални данни и информация за техническа поддръжка и поддръжка на проекти; б) софтуерни и технически характеристики и характеристики на услугата; в) функционални характеристики, препоръчва се използването на софтуерната платформа Open Journal Systems.

3. Целесъобразно е OJS да се използва в процеса на научни изследвания съгласно разработения организационен модел, който се състои от цели, процедурни, оценъчни и резултатни компоненти.

Въз основа на резултатите от изследването са разработени препоръки за академичния състав за осъществяване на редакционно-издателския процес с помощта на OJS на примера на системата Open Journal Systems. Акцентите са насочени в по-подробно описание на онази детайлност, която осигурява интеграционните отношения.

Въпреки добрия потенциал на Академията в развитието на научната дейност, стабилността на развитието на научните списания зависи от развитието и интегрирането им в единна организационна структура.

Резултатите от внедряването на бизнес модел за отворена наука влияят непосредствено:

1. върху учените: видимост; доверие; цитируемост; финансиране; мрежова свързаност.

2. За академичните и научноизследователските организации: финансиране; качество; ефективност на разходите; ускоряване на научноизследователския процес; интердисциплинарност; образование и квалификация.

Отвореният достъп улеснява интердисциплинарните _____ изследвания чрез предоставяне на информация и откриване на възможности за по-

лесно свързване на учени от различни дисциплини. Търсената информация се придобива по-бързо чрез технологиите за извличане на текст и данни.

Научните резултати, получени по време на изследването, могат да бъдат приложени в дейността на СА, МОН, както и на други ведомства и организации.

Предложено е да се разработи механизъм за насърчаване на научноизследователската дейност, да се инвестира в развитието на човешкия капитал, както и в обособяването на „Издателски съвет“ към СА „Д. А. Ценов“, който да координира политиките на Академията в научната дейност и всички научни издания (списания, сборници, монографии).

Материалите от дисертационното изследване могат да бъдат използвани в процеса на обучението на докторанти и при подготовката на специалисти от икономическите и управленски специалности в Академията. Те могат да послужат като основа за внедряване и поддържане на електронни научни списания на научни институции и висши учебни заведения.

IV. СПРАВКА ЗА ПРИНОСИТЕ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Теоретичната и практическата значимост на труда и неговите основни приноси се изразяват в следното:

- в теоретичен аспект:

1. Анализирани са същността и принципите на концепцията „Отворена наука“ и на политиките за развитие на научните изследвания и научните издания в България, в условия на глобализация.
2. Проучени са съвременните софтуерни платформи и е предложен оптимален вариант за успешна реализация.
3. Изследвани са особеностите на бизнес моделите, реализирани в научните издания.
4. Предложено авторско определение на понятието „Бизнес модел“.

- в практико-приложен аспект:

1. Дефинира се **стратегия** за интегриране на научно издание в световното научно и информационно пространство и да се внедри уеб базирана система с отворен код за управление на научни списания OJS.
2. Предложени и систематизирани конкретни етапи на адаптация на научно списание „Бизнес управление“ към уеб базирана система с отворен код за управление на научни списания OJS.
3. Предложената стратегията е апробирана в научно списание „Бизнес управление“.
4. Разработен е софтуерен прототип на база на единния предложен универсален, функционален модел с цел установяване успешността и приложността на модела. Към момента на завършване на изследването, прототипът работи повече от шест месеца успешно в продукционна среда с минимална нужда от поддръжка.

Забележка: Концептуалната и физическа реализация на основните идеи, заложили в дисертационното изследване, са намерили реална апробация в Стопанска академия „Д. А. Ценов“.

V. СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Шишманов, Кр., Александров, М. (2023). *Бизнес модел за адаптация на списание и преход към автоматизирана издателска платформа OJS*. Учим управлять и учимся управлять: Восьмой сб. науч. тр. / Кузбас. гос. технический ун-том. Т. Ф. Горбачева; сост. и науч. ред. К.В. Востриков. – Кемерово: Кемерово. гос. тех. ун-т. им. Т. Ф. Горбачева, 2023. – 393 с. 21 февраля 2023 г. Кемерово, с.6-16

Шишманов, Кр., Александров, М. (2022). *Интегриране на българските научни периодични издания в световното научно и информационно пространство: проблеми и предстоящи решения*. Учим управлять и учимся управлять: Восьмой сб. науч. тр. / Кузбас. гос. технический ун-том. Т. Ф. Горбачева; сост. и науч. ред. К.В. Востриков. – Кемерово: Кемерово. гос. тех. ун-т. им. Т. Ф. Горбачева, 2022. – 305 с. 24 февраля 2022 г. Кемерово, с.5-14

Aleksandrov, M. (2022). *Strategy for building and adapting a journal model through OJS*. Proceedings of the VI International Conference on Sustainable Transport System and Maritime Logistics. ISBN 978-9941-492-80-8, pp. 29-32 p.

Александров, М. (2022). *Отвореният достъп до научна информация - необходимо условие за конкурентоспособност и устойчивост на науката в България*. Учим управлять и учимся управлять: Восьмой сб. науч. тр. / Кузбас. гос. технический университетом. Т. Ф. Горбачева; сост. и науч. ред. К.В. Востриков. – Кемерово: Кемерово. гос. тех. ун-т. им. Т. Ф. Горбачева, 2022. – 305 с. 24 февраля 2022 г. с.14-19